

Szervezési közlemények

Gyógyszerészet 23. 459—463 1979.

A vállalati jelleg szerepe a gyógyszerellátásban

DR. SIMON KIS GÁBOR

Hazánkban a termelő és értékesítő tevékenységet végző gazdasági szervezetek általában vállalati formában működnek. Ez alól a gyógyszerellátás szervezeti egységei (gyógyszergyárak, gyógyszerkül- és -nagykereskedelem, gyógyszerári központok) sem kivételek. A vállalati jelleg szerepének tanulmányozása elősegítheti a gyógyszerellátás előtt álló feladatok jobb megoldását.

*

A vállalat a társadalmi munkamegosztás, a fejlett ártermelési viszonyok olyan gazdasági szervezeti alapegysége, amely a gazdasági élet más szereplőitől (a többi vállalattól, az egyénektől mint fogyasztóktól) elkülönülten, hozzájuk a piac közvetítésével kapcsolódva, pénzjövedelem szerzésére és növelésére irányuló gazdálkodást folytat.

A vállalatoknak a népgazdaságban betöltött szerepét hangsúlyozza az állami vállalatokról szóló 1977. évi VI. törvény [1], amikor kimondja: „Az állami vállalatok mint a szocialista népgazdaság gazdasági szervezeti egységei kiemelkedően fontos szerepet töltenek be az állam gazdálkodási feladatainak ellátásában, a társadalom szükségleteinek sokoldalú kielégítésében, a szocialista állam politikájának gyakorlati megvalósításában. Az állam elsősorban a társadalmi tulajdon alapján működő vállalatai útján tervszerűen fejleszti a népgazdaságot, a termelőerőket, gyarapítja az egész nép vagyonát és így gondoskodik az állampolgárok jólétének rendszeres növeléséről.”

A gazdaság irányítása központi irányítás hatékonyságának növelésével egyidejűleg nagymértékben épít a vállalati önállóságra, a népgazdaság érdekeivel összhangban álló kezdeményezésekre.

Az üzemi demokrácia intézményrendszerének jogi szabályozásával biztosítja a vállalatok dolgozóinak és képviselői szerveinek részvételét a vállalat irányításában.

A vállalat feladata, hogy a társadalom általános érdekeinek szolgálatában, működési körében folytatott tervszerű, hatékony, gazdaságos és jövedelmező tevékenységével elősegítse a népgazdasági tervekben meghatározott feladatok teljesítését és ezáltal hozzájáruljon a társadalmi szükségletek kielégítéséhez [1].

Trethon véleménye szerint: „A gazdasági szervezetek működési célját, feltételeit, tevékenységének tartalmát, szervezeti határait, típusát és formáját a tulajdonos jogán az állam határozza meg [2]. Az állam irányítja és ellenőrzi a vállalat gazdálkodását és más tevékenységét. Erre vonatkozó döntéseit a gazdaságpolitika és a közgazdasági célszerűség, azaz a technikai fejlődés és a szabályozók ál-

tal támasztott követelmények figyelembevételével hozza meg.

Az állami tulajdon jellegéből következő meghatározottság: az állam alapítja a vállalatokat, megszüntetheti, összevonhatja, szétválaszthatja azokat, tehát a szervezeti változások tekintetében a döntés az államnak — mint tulajdonosnak — a kezében van. Konkrétan: Vállalatot miniszter, országos hatáskörű szerv vezetője és a tanács (a továbbiakban együtt: alapító szerv) alapíthat [1]. Ki nevezi a vállalat igazgatóját, meghatározza az alapító határozatban

- a) a vállalat nevét és székhelyét;
- b) a vállalat tevékenységi körét;
- c) az alapító szervet;

d) jogszabály által előírt egyéb tényeket és körülményeket. Az állami tulajdon biztosítéka lehet annak, hogy a vállalatok tevékenysége megfelelő a társadalom elvárásainak. Az állam a vállalatok működésében a társadalmi érdek, valamint a népgazdasági tervekben meghatározott célok érvényesülését elsősorban a gazdasági szabályozó rendszer és hatósági előírások útján biztosítja [1]. A közgazdasági szabályozó eszközök az állam által megadott rendelkezések, utasítások, ösztönzők, amelyek azt a célt szolgálják, hogy a vállalatok akarata egybe essen a népgazdasági tervben kidolgozott elképzelésekkel, mint pl. a vállalati anyagi érdekeltiségi rendszer, az egyéni anyagi érdekeltiségi rendszer, a bérrendszer, az árrendszer és a haszonkulcsrendszer, a hitelpolitika, a kamatpolitika stb. azok a közgazdasági ösztönzők, eszközök, amelyek segítségével szabályozni lehet a vállalati tevékenységet, összhangot lehet biztosítani a népgazdasági terv és a vállalatok tevékenysége között [3].

Társadalmi szintű elvárás, hogy minden tevékenységet a leghatékonyabb társadalmi-gazdasági formációban kell végezni. Ezért hazánkban a termelő, valamint a termékeket értékesítő forgalmazó tevékenységeket általában vállalati formában végzik. Ez a magyarázata és egyben indoka is a gyógyszerellátás szervezeti egységei vállalati formájának.

Hazánkban a vállalati tevékenységet meghatározzák, ill. befolyásolják a:

— szocialista állam gazdaságpolitikája: amely az össznépi érdeket és akaratot tükröző párt célkitűzéseit és az államhatalmi döntéseket tartalmazza;

— népgazdasági terv, amely az államhatalmi, szakágazati, funkcionális szervek, valamint az elvi irányító hatóságokon keresztül, ill. a szabályozó rendszeren át hat;

— az általános vállalati igazgatás és szakigazgatás, amely az állam megbízottjaként — az apparátusra támaszkodva — a szabályozók és irányelvek

keretei között meghatározza és irányítja a mikro-gazdasági rendszer viszonylag önálló célkitűzéseinek hatékony és szakszerű megvalósítását;

— közvetlen munkahelyi gyakorlati vezetés, amely operatív módon intézi a végrehajtás konkrét feltételeinek biztosítását és folyamatos ellenőrzését;

— végrehajtás, amely közvetlenül létre hozza azt a produktumot, amely a társadalom létfeltételeit és szükségleteit fedezi, illetve fejlődését biztosítja.

Ez a sajátos dialektikus egység a szocialista vállalati szervezetben folyó termelő- vagy készletező-gazdálkodó tevékenység különös jellegét fejezi ki, mégpedig azt, hogy a vállalati szervezet amíg sajátos intern céljait (nyereségre törekvést) megvalósítja, addig a népgazdasági szükséglet-kielégítés, ill. fogyasztók ellátási feladatait mint (társadalmilag meghatározott) extern célt is betölti, illetőleg az intern cél csak az extern feladatellátás útján érhető el és fordítva [4].

A szocialista társadalom mai fejlettségi szintje kikerülhetetlen igényként támasztja azt, hogy az irányítás nem lineáris összefüggések figyelembevételével oldja meg a gazdaságpolitika érvényesítésének akaratát. Ezért az irányítási módszerek tekintetében a több csatornás kombinált akaratátviteli megoldások alkalmazása kerül előtérbe. Ezt a fejlődési irányt és szükségességi feltételt hangoztatják olyan szovjet szakírók is, mint *Gvisiannyi* és *Afanaszjev* [5—8].

Az állami akarat ezért az állami vállalati feladatok meghatározásában olyan mozgásteret biztosít a mikroszervezetek részére, ahol a döntés viszonylag nagy szabadságfokú.

Az igazgató a vállalat ügyeiben a jogszabályokban és a vállalati szabályzatokban meghatározott keretek között önállóan és egyéni felelősséggel dönt; felelőssége kiterjed a vállalat-egész működésére és a vállalat gazdasági kapcsolatainak alakítására [1].

A vállalatok főbb jellemző vonásait a következők szerint foglalhatjuk össze:

a) A szocialista vállalat társadalmi tulajdonban lévő eszközök felhasználásával végzi gazdasági feladatait, amelynek során ezekkel az eszközökkel gazdálkodik, vagyis a jövedelmezőség szem előtt tartásával használja fel azokat.

b) A szocialista vállalat konkrét társadalmi (népgazdasági) szükségletet elégít ki. A vállalat termelői — bizonyos határon belül — meghatározzák a tevékenység körét és annak terjedelmét. Gazdaságirányításunk jelenlegi rendszerében ugyanakkor lehetősége van a vállalatnak arra, hogy alaptevékenységéhez kapcsolódva más, jövedelmező kiegészítő tevékenységet folytasson, mellékprofilokat alakítson ki.

c) A szocialista vállalat önálló jogi személy, amely egyrészt gazdálkodásának önállóságát, másrészt a gazdasági élet hozzáképest ugyancsak önálló, más szereplőtől való elkülönültségét jelenti.

d) A vállalat mint önálló elszámolási egység maximális nyereségre törekszik, amely törekvés a társadalmi célok elérésének eszközévé válik.

e) A vállalat működésének belső követelménye az üzemi demokrácia.

f) A vállalat élén az igazgató áll, aki a vállalat működéséért az államnak felelősséggel tartozik.

A vállalat a rábízott vagyonnal a népgazdasági terv teljesítése érdekében önállóan gazdálkodik és kötelezettségeiért ezzel a vagyonnal felel.

A termelési viszonyok alacsonyabb formái között a vállalatban belüli egyes feladatok, de különösen a folyamatok egymástól való elhatárolása többé-kevésbé spontán módon történt. A gazdasági-társadalmi fejlődés mai színvonalán éppen a feladatok és a munkamegosztás megsokszorozódásával, a megfelelő szervezettség megteremtéséhez és szükség szerinti továbbfejlesztéséhez elengedhetetlenül szükséges a feladatok meghatározott ismeretek szerinti csoportosítása, a feladatokat összefogó folyamatok megismerése, mélyre ható elemzése és rendszerezése.

A vállalatnak mint egységes egésznek két — egymással szoros kölcsönhatásban álló — oldala van. A tartalmi oldal foglalja magába a vállalat alapvető tevékenysége által meghatározott feladatokat, ill. a feladatokból álló folyamatokat; a formai oldal pedig a szervezetet, amely a feladatokat végrehajtja. Egy adott vállalat szempontjából a feladatok legnagyobb részben mindig adottak; a szervezet maga csak (célszerűen vagy célszerűtlenül) megosztja azokat. Ez azt jelenti, hogy meghatározott feladatok sokaságának meghatározott szervezet felel meg, s a feladatok jellegének, összetételének vagy nagyságrendjének változása a hozzájuk tartozó szervezet megfelelő változását kell, hogy maga után vonja. A meg nem felelő szervezet akadályozhatja a szükséges feladatok végrehajtását, szükségtelen feladat-végrehajtást eredményezhet, s kihatásaiban eseti vagy tartós zavart idézhet elő a vállalat célszerű működésében.

Szükség szerű tehát a vállalatban belül a feladatok és a szervezet állandó összhangjának biztosítása. A tartalom és a forma egymásra hatásának ismeretében a vállalat tervezett vagy tényleges tevékenysége által meghatározott folyamatok megismerése a döntő, amelyek ismeretében kerülhet azután sor a folyamatok által meghatározott szervezeti rendszer kialakítására.

A vállalat feladatainak ellátására legalkalmasabb szervezetet az igazgató alakítja ki, és megállapítja a vállalat szervezeti és működési szabályzatát.

Az igazgató feladatainak ellátásában a vállalati társadalmi szervek által képviselt dolgozók közösségére támaszkodik.

A vállalat igazgatója (ill. helyettese) és más vezető állású dolgozói feladataik ellátásában a szakszervezeti és KISZ-jogok, valamint hatáskörök figyelembevételével kötelesek együttműködni a szakszervezet és a KISZ vállalati szerveivel; gondoskodnak az üzemi demokrácia gyakorlásának feltételeiről és együttműködnek más társadalmi szervezetekkel is.

A vállalat dolgozói a vállalat irányításában és ellenőrzésében a jogszabályok és a vállalat szervezeti és működési szabályzata által meghatározott keretek között vesznek részt, sőt a vállalat dolgozóinak jogszabályokban meghatározott közössége — az ott

megjelölt esetekben és módon — döntési jogot is gyakorol.

A vállalat dolgozói véleményezik a vállalat terveit, közreműködnek végrehajtásuk értékelésében és ennek kapcsán véleményezik az igazgató (igazgatóhelyettesek) éves tevékenységét.

A vállalat igazgatója feladatainak ellátásáról beszámol a vállalati dolgozók közösségének [1].

Megállapítható tehát, hogy ma már a szocialista vállalat nemcsak gazdasági feladatokat lát el, hanem egyúttal társadalmi szervezet is.

A vállalati önállóság célja a vállalat jövedelmező tevékenységének biztosítása, annak elősegítése, hogy a vállalati tevékenység tervezésekor, szervezésekor, a vállalat működése során a maximális nyereség szempontja érvényesüljön. A vállalatnak eredményei alapján ugyanis

a) biztosítani kell termelőeszközökének fejlesztését;

b) növelnie kell dolgozóinak jövedelmét a népgazdasági tervben kialakított életszínvonal-növekedési ütemnek megfelelően;

c) a népgazdaság számára felhalmozási célokra terméktöbbletet kell realizálnia.

A vállalat nyereségéből elsősorban az állam iránti kötelezettségeket kell teljesíteni. Az adó befizetése után fennmaradó nyereség részben a vállalat vagyont gyarapítja, részben a dolgozók jövedelmének növelésére, illetve szociális, kulturális célokra használható fel.

A jövedelmezőség kérdése több szempontból is relatív. A vállalati jövedelmezőséget időszakonként és területenként számos körülmény különböző mértékben befolyásolja. Így

— termelőeszközökének technikai színvonala, korszerűsége;

— termelőeszközökének kapacitása és annak kihasználása;

— a gazdálkodást befolyásoló közgazdasági szabályozó eszközök, és ezek között is elsődlegesen az árendiszter és a jövedelmezőségi szabályozás stb.

A kérdést komplikáltabbá teszi az a körülmény, hogy a népgazdasági szintű gazdaságosság szempontját kell elsődlegesnek tekinteni. Ennek alapján alakítandók ki a közgazdasági szabályozó eszközök, és ennek alapján állapítandó meg a vállalat nagysága: tehát a társadalmi tulajdonban levő termelőerők koncentráltságának mértéke is. A termelőerők fejlődésének iránya világviszonylatban és az anyagi termelés majd minden ágazatában törvényszerűen a koncentráció felé halad.

A népgazdasági szintű gazdaságosság szempontjából — első megközelítésre, különösen az új gyógyszerár és térítésidő-rendszer bevezetése óta — a Gyógyszerár-értékesítő Vállalat és a gyógyszerári központok emelkedő forgalma és növekedő nyeresége plusz tehernek látszik. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy „... a lakosság fizikai, pszichikai egészsége a termelőerők újratermelésének fontos tényezője” [9]. Látszólagos tehát a népgazdasági szintű ráfizetés, hiszen a kor színvonalán álló, zavartalan gyógyszerellátás a lakosság egészségének megvédésében és/vagy helyreállításában játszott szerepével — eddig még fel nem tárt mértékű — hasznot hajt.

A szocialista és a kapitalista vállalatok között fennálló lényegi különbségen túl — konkrétan: a szocialista vállalat társadalmi szükségletet elégít ki, melynek következtében nyereségre tesz szert; a kapitalista vállalat esetében a profitszerzés a lényeges és ezen cél elérése érdekében elégít ki társadalmi szükségletet — figyelembe kell venni azt a tényt is, hogy „Az egészségügyi vállalatok jelenleg alapvetően nem nyereség-orientáltak, ami azt jelenti, hogy a vállalatok helyzetének megítélése nem nyereséges voltuk alapján, hanem egészségügyi ellátó tevékenységük szempontjából történik” [10].

Az állami vállalatok felügyeletével és irányításával kapcsolatban el kell határoznunk a felügyeleti irányítást az úgynevezett ágazati irányítástól.

Az alapító szerv felügyeleti hatáskörében átfogóan értékeli a vállalat tevékenységét, ennek alapján elbírálja az igazgató és helyetteseinek munkáját, dönt díjazásuk és jutalmazásuk felől, továbbá ellátja a jogszabályokban megállapított feladatokat.

A felügyeleti hatáskörbe tartozik, hogy az alapító szerv jogosult a vállalatnál ellenőrzést végezni.

Az ágazati irányítás azt jelenti, hogy az egyes gazdasági szakminiszterek a népgazdaság egyes ágazatainak (például mezőgazdaság, nehézipar, könnyűipar, belkereskedelem, külkereskedelem stb.) irányítását végzik és azért felelősek. Az ágazati irányítás funkcionális jellegű, és az adott tevékenységet folytató; minden szervevre kiterjed függetlenül attól, hogy ez a szerv melyik szektorba tartozik vagy más minisztérium felügyeleti irányítása alatt működik-e.

Az ágazati irányítás népgazdasági szintű tevékenység, amely egyrészt a közgazdasági szabályozók kialakításában való részvételre, másrészt társadalmi érdekek védelmében (egészségvédelem, állat- és növényvédelem, munkavédelem, fogyasztók és vásárlók védelme stb.), általánosan kötelező rendeletek kiadására terjed ki.

Az egészségügyről szóló 1972. évi II. törvény végrehajtásáról kiadott 16/1972. (IV. 29) Mt. számú rendelet 24. §-a kimondja:

„A gyógyszerészeti szükséglet biztosításáért a belföldön előállított gyógyszerek tekintetében az ágazati miniszter és az egészségügyi miniszter, a külföldi gyógyszerek tekintetében a külkereskedelmi miniszter és az egészségügyi miniszter együttesen felelős”.

Az egészségügyi vezetés szerepe tehát hangsúlyozottan jelentkezik a gyógyszerellátás teljes szervezeti rendszerében. A gyógyszerellátás többi szervezeti egysége esetében ez a szerep még inkább dominál; a gyógyáru-nagykereskedelem esetében mint közvetlen felügyeleti szerv teljes mértékben, a gyógyszerári központok vonalán pedig a megyei egészségügyi szervek keresztül mint ágazati felügyelet jelentkezik.

A gyógyító munka szempontjából egyik legfontosabb — a közvélemény által is leginkább figyelemmel kísért — feladat a gyógyszerellátás. Ez szoros kapcsolatban van a lakosság egészségügyi állapotának javításával, az orvosok és az egészségügyi középkeret napi tevékenységével. Bár az e területen dolgozók vállalati formában működnek,

sajátos tevékenységük mind az állami irányítás, mind pedig a lakosság körében más megítélés alá esik, mint a többi vállalatoké. Társadalmunk élén-kebben reagál az itt jelentkező hibákra, ellátási zavarokra, hiszen nemegyszer életek megmentése, az állampolgárok egészségének gyorsabb helyreállítása függ tevékenységüktől.

Az egészségügyi tárca országos gyógyszerelosztó és -készletező szerve a *Gyógyáruértékesítő Vállalat*. Feladata a megyei gyógyszer-tári központok, valamint a fekvőbeteg-ellátó intézetek gyógyszerigényeinek kielégítése.

A Gyógyáruértékesítő Vállalat forgalmazott termékeinek nagy részét a hazai gyógyszer-gyáraktól, kisebb mértékben a MEDIMPEX Külkereskedelmi Vállalat útján külföldi előállítóktól szerzi be.

A gyógyszerek szállítása a gyárak részéről általában negyedévenként egy alkalommal történik. Viszonylag ritka a folyamatos termelés és az ennek megfelelő rövidebb időszakonkénti szállítás. Az elmúlt években összességében kielégítően alakult a gyógyszerellátás. Ebben közrejátszott a jobb partnerkapcsolat kialakítása a gyógyszeriparral, továbbá az, hogy a nagy- és kiskereskedelem kellő pénzügyi eszközökkel rendelkezett a nagyobb készletek tartásához.

A készletek tartásához azonban megfelelő raktárhálózat kialakítása is szükséges annak ellenére, hogy e téren új beruházásokkal jelentősen emelkedett a raktárkapacitás. Különösen és elsősorban a raktárfejlesztést a Fővárosi Gyógyszertári Központ és a Gyógyáru-értékesítő Vállalat raktározási gondjainak enyhítése érdekében kell szorgalmazni.

A szocialista országok együttműködése az egészségügyi ellátás terén is jelentős eredményekhez vezetett. Hazai gyógyszer-választékunkat egyre nagyobb mértékben egészítik ki a szocialista importból származó gyógyszerek. Ezek száma 1965-ben 21 volt; jelenleg már 110-féle készítményt importálunk. Az utóbbi öt évben szocialista import segítségével 15 gyógyszer-tókéis importját lehetett kiváltani. Választék tekintetében a forgalomban levő gyógyszerek 67%-a belföldi előállítású, 11%-a szocialista, 22%-a pedig tókéis importból származik. Tókéis importkeretünk az utóbbi öt évben közel kétszeresére növekedett, az árváltozások azonban csökkentették a növekedési ütem hatékonyságát, devizakeretünk vásárló értékét.

Az intenzív betegellátás előtérbe kerülése, a központilag szervezett leukémiahálózat, az onkológiai gondozás kiterjesztése, a légzőszervi megbetegedés szakellátásának fejlesztése, az izotóptechnika anyagi bázisának megteremtése stb. az importgyógyszerek fokozottabb alkalmazását kívánja meg. E téren további feladatot és lehetőséget jelent a szocialista országok közötti együttműködés fokozása.

A gyógyszerellátás zavartalanságának biztosítása a hazai ellátás, az export-import érdekek és lehetőségek is további összehangolást igényelnek.

A járó betegek gyógyszerellátása a megyei (fővárosi) tanácsok felügyelete alatt működő *gyógyszertári központok*, illetve azok gyógyszer-tárai útján történik.

A gyógyszer-tárak száma 1403; ebből a fővárosban 194 működik. 1970. január 1. óta a gyógyszer-

tárak száma Budapesten 32-vel, Hajdú-Bihar, Csongrád, Békés, Vas megyékben összesen 12-vel csökkent, az ország egyéb területein pedig 37-tel növekedett. Összességében országosan jelenleg 7 gyógyszer-tárral kevesebb működik, mint 8 évvel ezelőtt. A gyógyszer-tárak mintegy 50%-a korszerűtlen. Az egy gyógyszer-tárra jutó lakosság száma (Budapesten 10 773, vidéken 7098) nemzetközi összehasonlításban is kedvező.

A gyógyszer-tári központok hálózatában foglalkoztatott gyógyszerészek száma 3323; 1970-hez viszonyítva 121 fővel csökkent. Különösen jelentős a létszámcsökkenés Budapesten: több mint 15%-os.

A gyógyszerkereskedelemben 1977-ben végrehajtott általános bérrendezés 15 677 főt érintett, éves szinten mintegy 60 millió forintos kihatással. A bérrendezés ellenére bekövetkezett létszámcsökkenés arra utal, hogy a dolgozók elfogadható munkakörülményei az említett korszerűtlen gyógyszer-tárakban nem biztosíthatók, ami egyúttal a jövőbeni feladatokra utal [10].

IRODALOM

1. 1977. évi VI. törvény az állami vállalatokról. Magyar Közlöny 98/1977. — 2. *Trethou F.*: A központi irányítás és a vállalati szervek kapcsolata. Ipargazdasági Szemle 1—2, 265—273 (1973). — 3. *Solymár K.*: A belkereskedelmi vállalatok tervezési rendszere az új gazdasági mechanizmusban. Kandidátusi értekezés. Budapest (1973). — 4. *Seregi F.*: A szocialista állami nagyvállalatok irányításának, szervezésének és igazgatásának kölcsönhatásai. Kandidátusi értekezés. Budapest (1974). — 5. *Gvisianyi D. M.*: Szervezés és irányítás. Kossuth Könyvkiadó — Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest (1972). — 6. *Gvisianyi D. M.*: A társadalmi termelés irányítása és fejlesztésének problémái. Gazdaság VII 2, 120—128 (1973). — 7. *Afanaszjev*: A társadalom tudományos irányítása. Kossuth Könyvkiadó, Budapest (1969). — 8. *Afanaszjev V. G.*: Irányítás, képzés, tudományos technikai forradalom. Kossuth Könyvkiadó — Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest (1973). — 9. *Izutkin A. M.*: Az egészség mint társadalmi érték. Szovjetszkoje Zdravoohtanyenija 9, 9—15 (1973). — 10. *Juszt L.*: Tájékoztató az Eüm felügyelete alá tartozó vállalatok működéséről és helyzetéről. Az Országgyűlés Szociális és Egészségügyi Bizottságának 1977. november 28-i ülése.

Д-р Г. Шимон Киш: Роль предприятия как формы организации в обслуживании лекарственными препаратами

V Magyarországon az egészségügyi szervezetek, amelyek a gyógyszeriparban tevékenykednek, a vállalatok formájában működnek. Ezek a vállalatok a gyógyszeriparban tevékenykednek, a vállalatok formájában működnek. Ezek a vállalatok a gyógyszeriparban tevékenykednek, a vállalatok formájában működnek.

Dr. G. Simon Kis: *The public company characteristics in the drug supply system*

In Hungary, the organizations performing producing and commercial activities operate mostly in the form of public companies. Even the drug supply organizations are no exceptions in that respect. Pharmaceutical factories, internal and foreign trade companies for pharmaceutical products and the county pharmacy managements belong to such organizations. A study is presented on the role of public company characteristics in the improvement of the drug supply of the population.

Dr. G. K. Simon: *Rolle des Unternehmen-charakters in der Arzneimittelversorgung*

Die produzierende und verwertende Tätigkeiten sehend wirtschaftlichen Organe betätigen sich im unseren Land im allgemeinen in einer Unternehmensform. Das ist gültig auch auf die Organe der Arzneimittelversorgung (Arzneimittelfabriken, Aussenhandel und Grosshandel für pharmazeutische Produkte, Pharmazeutische Zentralen). Die bessere Auflösung der vor der Arzneimittelversorgung stehenden Aufgaben können durch die Untersuchung der Rolle des Unternehmen-charakters begünstigt werden.

*D-ro G Simon Kis: *Rolo de la entreprena karaktero en la medikamento-provizado*

En nia lando la produktantaj kaj vendantaj agadoj farantaj ekonomiaj organizantaj funkcias ĝenerale kiel entreprenoj. Ankaŭ la organizaj unuoj de la medikamento-provizado (la medikamentfabrikoj, la ekster- kaj grandkomercio de la medikamentoj kaj la apotekaj centroj) ne estas esceptoj. La studado de rolo de la entreprena karaktero povas helpi la pli bonan solvon de la taskoj starantaj antaŭ la medikamento-provizado

(Egészségügyi Minisztérium Tervezdasági Főosztálya Budapest, 1361 Postafiók 1.)

Érkezett: 1977. XII. 28.

GYAKRAN NEM ISMERIK FEL A TRÓPUSI BETEGSÉGEKET

dgk: ÖAZ, 33 (12), 232 (1979)

A turisták kedvenc úticéljával szolgáló országok egyre javuló higiéniai viszonyainak köszönhetően jelentősen csökkenőben van a trópusokról behurcolt betegségek száma Európában. Ezáltal azonban növekszik a veszély, hogy valamilyen betegség kitérésénél az orvos nem igen gondol trópusi fertőzésre. Fontos ezért a kezelő orvos számára egy „geográfiai anamnézis” felvétele. Ennek figyelembe nem vétele nagyon súlyos következményekkel járhat a betegre nézve. Így pl. megfogható szervei tünetek nélkül fellépő láz esetén trópusokon járt turistánál azonnal a maláriára kell gondolnia az orvosnak. Célirányos kikérdezés által időtrábló és sokszor eredménytelen diagnosztikai eljárás takarítható meg. Amennyiben megerősödnek a gyanú, hogy malaria tropica esetével állunk szemben, úgy a kezelést azonnal meg kell kezdeni, nem várva be a kórokozó diagnosztikai kimutatását. Legcélszerűbb a beteget azonnal kórházba utalni. Hasonló a helyzet a bilharziózis esetében. A WHO becsülése szerint ebben a leggyakoribb trópusi betegségben mintegy 200 millió ember szenved. A turisták által szívesen látogatott országokban, mint pl. Tunisz, Marokkó vagy Algéria is nagyon gyakori ez a vérélősdik által okozott súlyos betegség. Meg kell említeni ezzel kapcsolatban a fertőző bélhurutokat, élükön a szalmonella-enteritisszel, amely az NSZK egészségügyi statisztikája szerint 1977-ben mintegy 30 000 szabadságos állampolgárt érintett. Ide sorolható a fertőző májgyulladás is, noha az nem kifejezett trópusi betegség (110)

R. B.

TELJESEN ÁRTALMATLAN AZ NSZK-BAN GYÁRTOTT SACCHARIN

ref: ÖAZ, 33 (13), 232 (1979)

Azokkal a jelentésekkel kapcsolatban, hogy az USA Tudományos Akadémiája által kiadott tanulmány szerint a saccharin carcinogén hatású, az NSZK illetékes körei rámutatnak, hogy az országukban gyártott mesterséges édesítőszer más eljárással készül, mint az USA-beli. A német gyártmányok a legszigorúbb tisztasági követelményeknek nemcsak megfelelnek, de azon túlmenően a törvény által megkövetelnél magasabb tisztasági fokot érnek el. Ennélfogva a ma ott forgalomban levő saccharin tisztaságban sokszorosan felülmúlja a két világháború idején a lakosság által fogyasztott és semmiféle károsodást nem okozott édesítőszer. A forgalomban levő saccharin a tudomány legszigorúbb mércéje szerint is alkalmas emberi fogyasztásra, kevésbé ártalmas még a cukornál is. Az Amerikai Tudományos Akadémia tanulmányával ellentétben, a WHO védnöksége alatt legutóbb Genfben cukorptólókról tartott kongresszus, amelyen a világ számos államából 48 táplálkozástudományi és toxikológiai szakember vett részt, köztük USA-beliek is, egyértelműen megállapította, hogy a saccharin nem idéz elő rákot. Áll ez mind az NSZK-beli, mind az USA-ban előállított készit-

ményekre. Az 5% saccharint tartalmazó állati eleség útján kiváltott tüneteket más toxikus tényezők okozhatják (111)

R. B.

ÚJ ÉDESÍTŐSZER A GRAPE FRUIT HÉJÁBÓL

B S.: ÖAZ, 33 (13), 254 (1979)

Amerikai tudósok a nálunk inkább grape fruit név alatt ismert citrancs (*Citrus decumana* L.) héjának keserű anyagából új, kalóriában szegény édesítőszeret fejlesztettek ki. Az USA földművelésügyi minisztériuma szerint ezzel a saccharint és más szintetikus vegyi édesítőszereket helyettesíteni lehet majd. A kutatók az új alapanyagának a Neo-DHC elnevezést adták. Kalóriatartalma nem nagyobb a saccharinénál, viszont édesítő ereje annak háromszorosa. Hogy a Neo-DHC mikor kerülhet kereskedelmi forgalomba az még bizonytalan, mivel a Food and Drug Administration (FDA) csak széles körű állatkísérletek sikeres befejezése után fog az engedélyezéshez hozzájárulni. Már is két nagy amerikai gyógyszergyártó cég vár erre az engedélyre, hogy a Neo-DHC gyártását megkezdhesse. A gyártáshoz szükséges nyersanyag, mint hulladék, kellő mennyiségben rendelkezésükre áll (112).

R. B.

RÁKOT GÁTLÓ ANYAG PISZTRÁNGOKBAN

ibf: ÖAZ, 33 (14), 275 (1979)

Egy grazi sebészorvos professzornak sok évi kutatómunka után sikerült a rák elleni küzdelemben talán döntő jellegű előrelépést tenni: felfedezett egy anyagot, amelyet az emberi szervezet minden fajta rákbetegség kezdeti stádiumában saját maga termel. Ez az anyag a tumorok sejtosztódását 25–30%-ra képes csökkenteni. Jelenleg további kísérleteket folytatnak abban az irányban, mi módon volna az újonnan felfedezett anyag a gyakorlatban alkalmazható. Ez a rákra jellegzetes védőanyag megtalálható rákos betegek nyirokcsomóiban és — itt jön a kutató számára a nagy meglepetés — felfedezte azt a stájerországi hegyi patakok piztrángjában is. Az anyag egy alacsony molekulájú glikopeptid. Moser prof. egy interjú során a felfedezéssel kapcsolatban így nyilatkozott: „a rák terápiáját illetően még semmi bizonyosat nem mondhatok. Nem szabad megalapozatlan reményeket kelteni. Ugyanez vonatkozik arra a kérdésre, hogy az általam felfedezett anyag védőoltásként alkalmazható lesz-e? Egy bizonyos: az anyag révén következtetni lehet arra, vajon a szervezet reakcióképes-e rákkal szemben. Ezáltal következtethetünk a beteg túlélési esélyeire.” 2000 rákműtéten átesett betegből kiválasztott 190 tagú csoport vizsgálatánál a prof. azt találta, hogy az új anyag a beteg bőrébe fecskendezve allergiás tünetet vált ki. De csak abban az esetben, ha a rák kezdeti állapotú és áttételek még nem képződtek. Egy statisztikai felmérés során kitűnt, hogy az injekcióra allergiával reagáló páciensek túlélési ideje meghaladta a nem reagáló betegekéét. A kísérletek során piztrángokból nyert legnagyobb tisztaságú anyagot alkalmazták (114).

R. B.